

Kinas Belt and Road Initiative (BRI) – vad vet vi egentligen om Kina?

HUBERT FROMLET

INLÄGG Fredrik Sjöholm (2022) har publicerat en synnerligen spännande och viktig sammanfattning av Kinas monumentala storprojekt ”Belt & Road Initiative” (BRI). Det måste ha varit ett mycket mödosamt arbete med tanke på Kinas och projektets bristande transparens. Efter många års Kinastudier är jag givetvis ödmjuk i min replik på Sjöholms väl upplysande artikel. Likväl finns det en rad punkter som tål att diskuteras något närmare eller att tilläggas. Som så många gånger förut kommer frågan tillbaka: Vad vet vi egentligen om Kina?

BRI saknar en tydlig definition och deltagarförteckning

BRI står för – som nämnts inledningsvis – ”The Belt and Road Initiative”. Denna term har dock aldrig fått en exakt definition. ”Belt and Road” – som kineserna själva ofta kallar fenomenet – borde likväl kunna tolkas som ett inslag som har med land- och sjöleder att göra.

Ordet *initiative* låter dock mindre expansionistiskt än vad den faktiska utvecklingen så här långt har visat och framtida mål antyder. Sjöholm skiljer konsekvent mellan inrikespolitiska mål (användning av industriell överkapacitet, ekonomisk upprustning av västra Kina som bidrag till politisk stabilitet) och utrikespolitiska mål (utvidgade handelsområden för kinesiska export- och importföretag och ökat politiskt inflytande samt skuldberoende i delar av Asien och Afrika plus i ett fåtal europeiska länder). Inköp av strategiskt viktiga råvaror utanför Kinas gränser spelar en speciellt viktig roll i sammanhanget – även detta väl illustrerat i Sjöholms artikel.

Som mest uppges 145 länder ha gått in i någon form av BRI-anslutning men denna siffra kan också innehålla klart mindre aktiverade eller passiva grupper och därmed kanske också innebära att BRI är ett mindre voluminöst projekt än allmänt förväntat. Sjöholm hänvisar uttryckligen till detta problem och förser det med logiska förklaringar – t ex att BRI saknar en tydlig definition och att en del BRI-länder inte ser anslutningen som ett förpliktigande mandat.

Det finns ingen pålitlig Kinastatistik över huvud taget

Visserligen hänvisar Sjöholm till Kinas påtagliga statistikbrister men citerar samtidigt Världsbanken som viktig statistikälla. För egen del vill jag tillägga att också Världsbanken mestadels tvingas använda kinesernas egna statistikberäkningar, då inte heller Världsbanken förfogar över resurser för egna representativa stickprov eller uppskattningar.

Tveksamheter gäller bl a den viktiga BNP-utvecklingen, arbetslösheten, inflationen, skuldkvoter och finanssystemets nödlidande krediter (Fromlet 2013). Det ställer många partiella BRI-utvärderingar på en bräcklig grund. Ett stort problem blir troligen framöver att det vid en verklig statistisk kvalitetsförbättring likväl kommer att kvarstå historiska kvalitetstvivel.

Med dessa uppenbara upplysningsbrister ter det sig relativt lönlöst att kvantitativt diskutera potentiella tillväxt- och handelseffekter som följd av BRI. Vanligtvis handlar det om rena modellberäkningar från någon initierad källa som sedan tas över mer eller mindre okritiskt av andra användare (exempelvis avseende den beräknade minskningen av handelskostnaderna som uppskattas enligt vissa källor, också enligt Sjöholms citat, ligga mellan 2,2 och 3,5 procent). Rent allmänt bör dylika beräkningar – som historiskt inte präglas av nämnvärd träffsäkerhet

Hubert Fromlet är affilierad professor vid Linnéuniversitetet. Hans forskningsområde är internationell ekonomi, med fokus på Östersjöregionen och de större asiatiska ekonomierna.
hubert.fromlet@gmail.com

– alltid tas med en rejäl nypa salt, speciellt av intresseorganisationer som är part i målet.

Otillräcklig transparens tillkommer – kan en utvärdering åstadkommas?

Det finns ett antal hinder för att analysera BRI. Vi har den bristande statistiska kvaliteten, sedan tillkommer den otillräckliga transparensen hemma i Kina och i många andra BRI-länder samt avsaknaden av hjälpsamma upplysningsambitioner från kinesiskt håll. Hur kan det under sådana förutsättningar åstadkommas en kvalitativt acceptabel utvärdering av BRI? I dag finns det visserligen en hel del användbara partialanalyser i vår del av världen – men ett kvalitativt inspirerande helhetsgrepp saknas fortfarande, föga märkligt också i Kina. Kommunikationsproblemet märks.

Lyckligtvis får vi dock allehanda informativa pusselbitar av Sjöholm. Genom uppräknigen och förklaringarna av många detaljer bidrar han till ett intressant, om än fragmentariskt, helhetsintryck. Mer kan inte begäras av en översikt med mer begränsat fokus. Sjöholm framför tydligt att BRI avslöjar inneboende svagheter i struktur och förvaltning – en slutsats som också kan tillämpas på Kina i sin helhet. En stor behållning av Sjöholms artikel är just hans exemplifierade tvärvandring genom Kinas politiska (institutionella) och ekonomiska system.

Beskrivningen av den lokala kreditverksamheten bådär inte gott

Sjöholm förklarar i sin översikt hur lokala beslutsfattare medverkar vid statsbankernas kreditgivning till företag med investeringsplaner längs Sidenvägen, innanför och utanför Kinas gränser. På så vis hoppas de kinesiska makthavarna kunna styra industriföretag till investeringar och ökad industriproduktion i närheten till den Nya sidenvägen – ofta

med eftersträvad produktionsökning i västra Kina.

När intresserade läsare djupdyker något i Sjöholms beskrivning av dessa kreditgivningsprocedurer kan iakttas att Kinas totala officiella andel av nödlidande krediter i relation till den totala kreditstocken relativt sett inte ligger mycket högre än Sveriges. Här kan det finnas en antydning om att Kina underskattar sina nödlidande krediter (*non-performing loans*, NPL) eller redovisar dessa felaktigt av andra skäl. Mycket tyder på en blandning av dessa två alternativ. Också när man jämför Kinas nedan rapporterade NPL-siffra på 1,8 procent av hela kreditstocken (2020) med motsvarande statistik för andra tillväxtmarknader förefaller Kinas kvot för nödlidande krediter mycket låg (The World Bank 2021/2022).

Politik – USA kan också spela en viktig roll för BRI:s framtid

Sjöholms beskrivning av Kinas strävan att öka inflytandet hela landvägen till Duisburg i Tyskland kan man lätt hålla med om – likaså om strategin att binda upp kapitalfattiga BRI-länder med hjälp av omfattande kreditgivning från Kina. Det vore bra om kreditvillkor kunde kommuniceras (något) tydligare. Det gäller också länder i Afrika som ingår i Kinas nya maritima transportstrategi.

En annan – hittills föga diskuterad – infallsvinkel är den framtida kinesiska relationen till USA. Flera scenarier är möjliga. Även en obehaglig utveckling i Taiwanfrågan kan inte helt uteslutas (Fromlet 2022). En sådan eventuell tillspetsning skulle kunna leda till avsevärda handelsrestriktioner mot Kina – med påtagligt negativa återverkningar också på de anslutna i BRI-systemet.

Man kommer inte undan slutsatsen att stormaktspolitiken någon gång framöver kan komma att påverka BRI-utvecklingen på ett föga förutsebart sätt. Men vem vet om en sådan svart svan

överhuvudtaget kommer att dyka upp någon gång i framtiden? Och vad vet vi egentligen om Kina?

Miljön hamnar på efterkälken

Om det finns något jag saknar i Sjöholms översikt så är det den nästan kompletta frånvaron av den miljöpolitiska dimensionen. Tyvärr måste tilläggas att en stor del av länderna längs den befintliga och planerade landvägen till västra Europa inte gjort sig kända som pionjärer i kampen för en bättre miljö (Politi 2021). Inte minst progressiva länder inom BRI borde arbeta för bättre miljöstandards rent allmänt och för miljövänligare energiproduktion samt energi- och vattenförbrukning mer specifikt.

Påminnelse om behovet att utöka Kinakunskaper i Sverige

Sjöholms artikel om den nya Sidenvägen är en fascinerande läsning. Den ger en bra inblick i hur Kina fungerar – trots artikelns fokus på ett innehållsmässigt begränsat område. Mycket av Kinas möjligheter och utmaningar tecknas tydligt.

Indirekt pekar Sjöholm genom sin BRI-översikt på ett oerhört viktigt förändringsbehov – att höja Kinakunskaperna i Sverige på bred basis, dvs hos forskare, journalister, politiker, myndigheter, företagsledare osv.

Att syssla med Kina då och då räcker inte för att förstå detta svårtolkade land. Förståelse för Kina förutsätter bl a historiska, politiska, institutionella, kulturella och ibland också psykologiska kunskaper om världens folkrikaste land och största ekonomi. Så sett befinner sig Kina i en helt annan division än Ryssland.

När vi nu vet att dagens Ryssland fram till nyligen hade bedömts helt fel också i Sverige under de senaste 25–30

åren, bör Sverige nu har lärt sig av sina analytiska och strategiska misstag och som konsekvens snarast sätta igång med ett omfattande utbildningsinitiativ avseende Kina som främst bör baseras på finansiella insatser från statsmakterna och förstående stiftelser – insatser som inte minst bör komma svenska universitet och högskolor tillgodo. Den akademiska Kinaforskningen behöver större resurser!

Akademins Kinaforskning bör således utvidgas väsentligt, även om det finns en rad kompetenta Kinare experter och forskningsinstitut även hos våra akademiska lärosäten. Men det gäller också att universitets- och högskoleledarna ställer upp på lyftande Kinautbildningar i statskunskap, national- och företagsekonomi – gärna med Kinas historia, politik, ekonomi och kultur som ingredienser i samma kurs.

REFERENSER

Fromlet, H (2013), "The Chinese Government Debt – What Do We Know and What Should Be Done?", *BOFIT Online*, nr 4, <https://helda.helsinki.fi/bof/bitstream/handle/123456789/12599/172270.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Fromlet, H (2022), "Increasing Understanding of China Needed – as Much as Possible", Linnéuniversitetet, 10 maj 2022, <https://blogg.lnu.se/china-research/?p=3327>.

Politi, A (2021), "How Green is China's Belt and Road Initiative?", *Istituto Affari Internazionali*, 12 april 2021, <https://www.iai.it/en/publicazioni/how-green-chinas-belt-and-road-initiative>.

Sjöholm, F (2022), "Den nya Sidenvägen – ekonomiska orsaker och effekter", *Ekonomisk Debatt*, årg 50, nr 2, s 5–22.

The World Bank (2021/2022), "Bank Nonperforming Loans to Total Gross Loans", <https://data.worldbank.org/indicator/FB.AST.NPER.ZS> och från samma källa i rätt ordning https://www.theglobaleconomy.com/rankings/nonperforming_loans/.